

Aan

Sociaal-Economische Raad
T.a.v. de heer dr. A.H.G. Rinnooy Kan,
Voorzitter
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

Datum

Uw kenmerk

Ons kenmerk

Bijlage(n)

26 APR 2007

BEB/ASP / 7053411 1

Onderwerp

Adviesaanvraag aan de SER over globalisering

Geachte heer Rinnooy Kan,

Beste Alexander,

Per brief van 12 september 2006 heeft de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid u geïnformeerd over adviesaanvragen die het kabinet in 2007 aan de SER zal voorleggen. Daarbij werd op voorstel van het Ministerie van Economische Zaken een adviesaanvraag over globalisering aangekondigd. De brief gaf de context van de adviesaanvraag op hoofdlijnen weer.

Bijgaand treft u een nadere invulling van de adviesaanvraag over globalisering aan, zoals deze op 27 april jl. door het Kabinet is vastgesteld. Ik vertrouw erop dat deze nadere invulling de SER behulpzaam zal zijn bij de opstelling van het advies. Overigens wil ik opmerken dat de SER in zijn advies desgewenst ook op andere zaken in kan gaan dan die specifiek in de aanvraag zijn genoemd.

Hoogachtend,

*Ik zie zeer uit naar
jullie verstandige
aanbevelingen!*

drs. F. Heemskerk

Frank Heemskerk

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 30

Doorkiesnummer

0703797989

Telefax

0703796804

Hoofdkantoor

Bezuidenhoutseweg 30

Postbus 20101

2500 EC 's-Gravenhage

Telefoon 070-379 6106

Telefax 070-379 6154

Email f.heemskerk@minez.nl

Website www.minez.nl

Behandeld door

Drs. N.A.J. Langemeijer

Verzoek bij beantwoording van deze brief ons kenmerk te vermelden

Nadere invulling van de adviesaanvraag aan de SER over globalisering (EZ/BEB/ASP/16-4-07)

I. Inleiding en samenvatting

De Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft de Voorzitter van de Sociaal-Economische Raad op 12 september 2006 geïnformeerd over het voornemen van het kabinet om in 2007 een adviesaanvraag over de gevolgen van globalisering voor Nederland aan de SER voor te leggen. Daarbij is de context van de adviesaanvraag op hoofdlijnen aangegeven. Vervolgens heeft het Ministerie van Economische Zaken maatschappelijke partijen geconsulteerd om tot een nadere invulling van de adviesaanvraag te komen die goed aansluit bij de expertise van de SER als orgaan waar belangen van ondernemers en werknemers en het algemeen belang samenkomen. Deze nadere invulling beschrijft de focus en het kader voor de adviesaanvraag over globalisering, die het kabinet beoogt.

De globalisering biedt onze economie een gunstig perspectief, maar scherpt ook de internationale concurrentie aan. De Nederlandse economie beschikt over goede uitgangspunten om daarop in te spelen. Niettemin leidt het aanhoudend hoge tempo van de vereiste aanpassingen tot zorgen en kritiek onder ondernemers en werknemers. Ook zijn er burgers die vrezen dat de globalisering leidt tot een groeiende groep verliezers in de Nederlandse maatschappij en elders in de wereld.

De globalisering heeft, naast factoren als technologische vooruitgang, als een belangrijke basis de vrijmaking van het internationale handels- en kapitaalverkeer gedurende de afgelopen 50 jaar. Vanuit de Nederlandse samenleving is deze liberalisering altijd breed gesteund in het belang van de groei van onze welvaart. Blijvende steun voor open markten is echter geen uitgemaakte zaak. Onder invloed van de globalisering zullen ook de komende jaren verdere aanpassingen van economie en samenleving worden gevraagd. Indien hierdoor in brede kring een ongunstig beeld van het globaliseringsproces zou ontstaan, zou de steun voor open markten kunnen afkalven. Om zo goed mogelijk met risicofactoren voor dit draagvlak rekening te kunnen houden, is meer inzicht noodzakelijk in de effecten van de globalisering op de Nederlandse economie en samenleving, en in maatschappelijke opvattingen over de vraag hoe met deze effecten zou moeten worden omgegaan.

Doel van deze adviesaanvraag is om meer inzicht te krijgen in de opvattingen die in de SER leven over:

- de betekenis van globalisering en open markten voor de Nederlandse economie;
- de omstandigheden waaronder globalisering optimaal bijdraagt aan ons welzijn en duurzame ontwikkeling;
- de juiste antwoorden op ongunstige effecten van de globalisering.

Meer specifiek wordt de SER gevraagd om in het advies in te gaan op de volgende vragen:

1. Of de beeldvorming in de maatschappij rond het globaliseringsproces en de wenselijkheid van open markten contrasteert met de feitelijke betekenis van het globaliseringsproces en van open markten voor de Nederlandse economie en samenleving?
2. Welke aantoonbaar gunstige effecten het globaliseringsproces heeft voor de Nederlandse economie en samenleving?
3. Hoe Nederlandse ondernemers, werknemers en samenleving meer voordelen zouden kunnen halen uit de globalisering?
4. Met welke aantoonbare ongunstige effecten de Nederlandse ondernemingen en Nederlandse samenleving door de globalisering worden geconfronteerd?
5. Wat de verschillende *stakeholders* van de Nederlandse ondernemingen aan een passend antwoord op die ongunstige effecten hebben gegeven dan wel zouden kunnen geven?

6. Of de invloed van werknemers op besluitvormingsprocessen binnen ondernemingen in Nederland substantieel gevolg ondervindt van de toenemende betekenis van internationale fusies en/of overnames? En zo ja, hoe daarop eventueel zou moeten worden gereageerd?
7. In hoeverre Nederlandse ondernemingen verantwoordelijkheid kunnen en/of moeten nemen voor de maatschappelijke effecten van productie door bedrijven in het buitenland waarmee zij in productie- en handelsketens verbonden zijn, alsmede welke *best practices* inmiddels op dit terrein zijn ontwikkeld?
8. Of er rond één of meerdere van de voorgaande vraagstukken een (grotere) rol voor de overheid is weggelegd in Nederland? En zo ja, wat dan van de overheid wordt verwacht?
9. Of voor de Nederlandse overheid en/of het Nederlandse bedrijfsleven een rol wordt gezien om langs de weg van de Europese Unie en andere internationale organisaties het globaliseringsproces als zodanig positief te beïnvloeden? En zo ja, wat is de inhoud van die rol(len)?

Het SER advies zal het inhoudelijke debat over de globalisering en de wenselijkheid van open markten ten goede komen doordat het een gezaghebbende visie zal bieden op de betekenis en gevolgen van de globalisering. Daarnaast zal het advies kunnen leiden tot aanvullende maatregelen van overheid en bedrijfsleven met als beoogd resultaat een positiever oordeel in de samenleving over de globalisering.

De SER wordt verzocht om de werkzaamheden op korte termijn te starten en het advies niet later dan het eerste kwartaal van 2008 te voltooien.

II. Focus en kader van de adviesaanvraag

De globalisering biedt onze economie een gunstig wereldwijd perspectief,.....

De Nederlandse economie behoort tot de meest internationaal georiënteerde economieën ter wereld. Nederland staat 6^e op de wereldranglijst van exporteurs, is wereldwijd de 5^e investeerder en is de 7^e ontvanger van investeringen. Deze internationale oriëntatie is de ontwikkeling van de welvaart en werkgelegenheid in ons land zeer ten goede gekomen¹ en blijft vruchten afwerpen^{2 3}. Het heeft ons ook bij voortduring gedwongen om scherp te blijven op de internationale economische ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen zijn al enige jaren zeer dynamisch van karakter. Nationale markten voor arbeid, diensten, goederen, kapitaal en kennis ontwikkelen zich in een toenemend tempo - via voornamelijk regionale markten - tot mondiale markten. Deze economische globalisering is nauwelijks te stuiten. Katalysatoren zijn o.a.:

- de recente uitbreidingen van de Europese Unie en regionaal economische integratie in andere werelddelen;
- de - mede dankzij buitenlandse investeringen en technologie - snelle gelijktijdige opkomst van laagelonenlanden met omvangrijke arbeidsreserves;
- de - onder invloed van de digitalisering - toenemende verhandelbaarheid van diensten;
- dalende communicatie- en transportkosten;
- internationale fusies en overnames;
- de - mede vanwege de sterke wereldwijde groei van tertiair geschoolden - internationalisering van activiteiten op het gebied van research & ontwikkeling.

¹ Zie het WRR rapport Nederland Handelsland, Den Haag, 2006.

² Volgens het CPB heeft de opkomst van China als leverancier van goedkopere consumentenartikelen de afgelopen 5 jaar het gemiddelde Nederlandse huishouden een jaarlijkse besparing van circa € 300,- opgeleverd; CPB, China and the Dutch economy; stylized facts and prospects, Den Haag, 2006.

³ Nederland telt op dit moment bijna 5.400 vestigingen van buitenlandse bedrijven, die in totaal goed zijn voor ruim 535.000 arbeidsplaatsen, zo'n 7% van onze totale werkgelegenheid; In actie voor acquisitie, Ministerie van Economische Zaken, Den Haag, 2006.

De globalisering is een drijvende kracht achter een snelle productiegroei die zich vooral in de ontwikkelingslanden voordoet. De Wereldbank houdt er rekening mee dat de wereldproductie de komende 25 jaar zal verdubbelen van \$ 35 biljoen in 2005 naar \$ 72 biljoen in 2030⁴. De groei van de wereldproductie gaat gepaard met een sterke groei van de wereldhandel en van het internationale kapitaalverkeer. Beide groeien zelfs harder dan de wereldproductie⁵. Voor onze economie, waarvan de BBP-groei voor bijna tweederde afhangt van de groei van de wereldhandel⁶, biedt dit een gunstig perspectief.

.....maar vraagt ook om aanpassingsvermogen in een snel veranderende wereld,

De globalisering leidt ook tot felle internationale concurrentie. Onze economie zal zich aan de snel veranderende internationale omgeving moeten aanpassen. Hiervoor beschikt de Nederlandse economie over sterke uitgangspunten, zoals:

- een goed geschoolde beroepsbevolking;
- een belangrijke positie in een aantal technologiegebieden, met name agro-industrie, tuinbouw, high-tech systemen, watermanagement, chemie, creatieve industrie, milieu- en energietechnologie (vnl. gas);
- veel hoogwaardige industriële toeleveranciers, relatief kleine bedrijven die goed kunnen opereren in buitenlandse nichemarkten;
- een sterke positie als draaischijf voor handel tussen Europa en de rest van de wereld, met daaraan verbonden diverse andere dienstverlenende activiteiten, waaronder bankwezen, verzekeringen en transport;
- een thuishaven van een aantal grote multinationals en vestigingsplaats van (Europese) hoofdkantoren, verkoopkantoren en distributiecentra van buitenlandse multinationals;
- een goede aansluiting op internationale ICT-netwerken.

Het lange termijn perspectief van de Nederlandse economie wordt door velen dan ook met het nodige vertrouwen tegemoet gezien, maar de veranderingen grijpen diep in⁷. Het kabinet gaat uit van een nieuwe fase van ontwikkeling. In hoog tempo laten wij de industriële samenleving van de 19de en 20ste eeuw achter ons. Nederland wordt een kennis- en dienstensamenleving. Hiërarchische verhoudingen en vaste systemen en stelsels verliezen hun kracht en betekenis. Mensen leven en werken steeds meer in netwerken die snel kunnen wisselen. Geëmancipeerde en goed opgeleide mensen krijgen in die netwerken grote kansen. Zij hebben vooral ruimte nodig om die kansen te benutten. Mensen die niet zelfstandig kunnen meekomen of zich niet goed thuis voelen in alle veranderingen hebben ook recht op kansen en de middelen om een goed bestaan te kunnen opbouwen. Zij hebben toerusting nodig, ook

⁴ Zie World Bank, Global Economic Prospects 2007: Managing the next wave of globalization, december 2006.

⁵ Over de periode 1990-2005 bedroeg de gemiddelde jaarlijkse groei van de wereldhandel 5,8%, van het internationale kapitaalverkeer 10,7% en van de wereldproductie 3,5%. Als één van de componenten van het internationale kapitaalverkeer groeiden de buitenlandse investeringen met gemiddeld 8,7%; The McKinsey Quarterly, januari 2007.

⁶ C. Kool, De economische groei komt niet uit Den Haag, ESB 17 november 2006.

⁷ Tijdens een door de Staatssecretaris van Economische Zaken in december 2006 georganiseerd symposium over globalisering, met deelname vanuit politiek, bedrijfsleven, vakbeweging, wetenschap en journalistiek, werd ook uitgegaan van een gunstig lange termijn perspectief voor de Nederlandse economie. Men was het er echter ook over eens dat er geen sprake is van een *free lunch*, maar dat profiteren van de globalisering aanzienlijke aanpassing vereist, zie Verslag van het Symposium Globalisering, Den Haag 11 december 2006, Ministerie van Economische Zaken.

van de overheid⁸. Overigens is te verwachten dat er in Nederland niet alleen steeds minder handmatige productiewerk zal zijn als gevolg van automatisering en uitbesteding naar lagelonenlanden, maar dat ook kantoorbanen waarbij sprake is van vrij routinematig denkwerk, in aantal zullen afnemen. Steeds meer werkzaamheden (bijv. boekhoudkundige taken, beoordeling röntgenfoto's, opmaak van kranten) worden door de digitalisering *footloose* van aard en daarmee potentieel verplaatsbaar naar opkomende landen⁹. De OESO beschouwt inmiddels 20% van de totale werkgelegenheid in de westerse economieën als naar elders verplaatsbaar¹⁰. Burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheid zullen er samen voor moeten zorgen dat de transitie naar andere - veelal hoogwaardiger - bedrijvigheid en arbeidsplaatsen in diensten, industrie en landbouwsectoren zo soepel mogelijk verloopt.

.....voldoende aandacht voor internationaal ondernemen

Daarbij komt dat onze kansen en mogelijkheden door de globalisering meer dan ooit afhankelijk worden van anderen buiten Nederland. Het kabinet acht een passieve en naar binnen gekeerde rol van Nederland dan ook niet in ons nationale belang, economisch noch anderszins. Het kabinet kiest voor een actieve en constructieve rol in de wereld en in Europa¹¹. Voor het economisch beleid betekent dit dat initiatieven op binnenlandse beleidsterreinen, zoals arbeidsmarkt, innovatie, mededinging, mobiliteit, ondernemerschap, onderwijs en regionale ontwikkeling, gecombineerd zullen moeten worden met inspanningen op buitenlands economisch gebied. Anders zullen ondernemers onvoldoende kunnen inspelen op de snelle veranderingen op internationale markten. Hierbij gaat het om onder meer de overheidsrol bij het openen en bewerken van markten voor onze (nieuwe) exportspecialisaties, onder meer op kennis- en dienstengebied, en het aantrekken van buitenlandse investeerders en kenniswerkers. Landen buiten Europa worden daarbij steeds belangrijker¹².

.....en behoud van maatschappelijk draagvlak voor open markten.

Bovengenoemde projecties van voortgaande groei van wereldhandel, internationaal kapitaalverkeer en wereldproductie zijn allermindst absoluut. In het globaliseringsproces is in zekere mate in te grijpen. Immers internationale afspraken tussen overheden, onder meer inzake de liberalisering van het internationale handels- en kapitaalverkeer, hebben er in belangrijke mate de grondslag voor gelegd. Op deze afspraken kunnen overheden in beginsel terugkomen. De druk op overheden om dit te doen, zal toenemen naarmate de zorgen om negatieve effecten van de globalisering groter worden en samenlevingen het proces niet langer als positief zien. Overheidsinterventies ter voorkoming van buitenlandse overnames van 'strategische' ondernemingen zijn hiervan een veeg teken. Evenals het beroep op antidumpingmaatregelen door o.a. de Europese Unie en de moeizame voortgang van de *Doha Development Round*. Een terugval naar protectionisme in het wereldhandelssysteem zal zonder

⁸ Zie Coalitieakkoord tussen de Tweede Kamerfracties van CDA, PvdA en ChristenUnie, 7 februari 2007, p. 5.

⁹ Zie A.S. Blinder, Offshoring: The Next Industrial Revolution?, Foreign Affairs, March/April 2006

¹⁰ Zie D. van Welsum en G. Vickery 'Potential offshoring of ICT-intensive using occupations', DSTI/ICCP/IE(2004)19/FINAL, OECD, Paris.

Zie ook A.S. Blinder, Offshoring: The Next Industrial Revolution?, Foreign Affairs, March/April 2006

¹¹ Zie Coalitieakkoord tussen de Tweede Kamerfracties van CDA, PvdA en ChristenUnie, 7 februari 2007, p. 6.

¹² Het Nederlandse bedrijfsleven richt zich thans relatief sterk op nabij gelegen Europese markten. Dit is vrij logisch gezien de extra inspanningen die internationaal ondernemen sowieso al vragen. Ook de succesrijke Europese integratie in de afgelopen 50 jaar biedt hiervoor een verklaring. Niettemin zullen wij ons ervoor moeten inspannen om de aansluiting met landen waar afzetmarkten, investeringskapitaal en technologische kennis expanderen, niet te missen.

meer ongunstig zijn voor de Nederlandse economie. En ook een stagnatie in de handelsliberalisering is niet in ons belang¹³.

Voor dit draagvlak zal rekening moeten worden gehouden met.....

Hoewel overheden in belangrijke mate het speelveld voor de globalisering bepalen, zijn (multinationale) ondernemingen de belangrijkste spelers in het proces. Zij maken van de geboden ruimte gebruik door te exporteren, te importeren, buitenlandse vestigingen te openen en een beroep te doen op buitenlands(e) arbeidskrachten, kapitaal en technologie. Dat het blikveld van *stakeholders* van ondernemingen, zoals consumenten, financiers (waaronder pensioenfondsen) en onderzoekers, ook steeds internationaler wordt, sluit hier goed op aan. Samenlevingen, zoals de Nederlandse, profiteren van de internationalisering van hun economie in de vorm van welvaartsgroei, hogere levensverwachting en technologische verbeteringen. Dit neemt niet weg dat de globalisering en internationalisering van de Nederlandse economie in de maatschappij ook tot zorgen en kritiek leiden.

.....zorgen om de randvoorwaarden voor (internationaal) ondernemen,

Onder invloed van de mondiale concurrentie moeten steeds meer Nederlandse ondernemingen zich specialiseren en (organisatorisch) vernieuwen. Er is in het wereldwijde bedrijfsleven in zekere zin sprake van een *race to the top*. Deze wedloop roept onder ondernemingen in ons land vragen op over de randvoorwaarden waaronder zij nationaal en internationaal moeten ondernemen, zoals:

- Komen vanuit het onderwijs wel voldoende gekwalificeerde arbeidskrachten beschikbaar om in deze wedloop overeind te blijven?
- Welke mogelijkheden zal het toekomstige arbeidsmigratiebeleid in het bijzonder bieden voor het aantrekken van hooggekwalificeerde arbeidsmigranten?¹⁴
- Zijn de juiste randvoorwaarden voor internationaal ondernemen wel voldoende gecreëerd in het huidige overheidsbeleid?
- Krijgt het scheppen van eerlijke internationale concurrentievoorwaarden wel voldoende aandacht?

.....een toenemend gevoel van winnaars en (potentiële) verliezers in onze samenleving,

Daarnaast wordt de wereldwijde concurrentiestrijd door mensen ook wel ervaren als oorzaak van grotere maatschappelijke tegenstellingen. In samenhang met de globalisering ontstaat in de Nederlandse samenleving een toenemend gevoel van een tweedeling in winnaars en (potentiële) verliezers. Hieraan draagt onder meer berichtgeving bij over:

- De verplaatsingen van bedrijfsactiviteiten naar het buitenland die tot direct verlies van (regionale) werkgelegenheid in Nederland leidt.
- Inkomensvorming die onder druk staat, hetzij in sectoren met relatief veel buitenlandse arbeidskrachten hetzij van werkenden met makkelijk naar elders verplaatsbare taken.
- Het ontstaan van scheve beloningsverhoudingen binnen ondernemingen.
- Een afnemende invloed van werknemers op de strategische koers van ondernemingen, mede door een toenemende rol van aandeelhouders met een korte termijn investeringsperspectief.

.....de vrees van een wereldwijde *race to the bottom*

Bovendien is er het beeld van de globalisering als drijfveer van een *race to the bottom*. Onder meer de volgende kritiek van mensen is daar een uiting van:

¹³ Verdergaande liberalisering, zoals voorgesteld in de Doha-ronde, leidt tot een toename van ons BBP met 1 à 2% BNP (4 tot 7 miljard euro per jaar); LEI en Tinbergen Instituut, Economic benefits of the Doha round for the Netherlands, Den Haag, 2003.

¹⁴ Relevant in dit verband is het SER advies over het arbeidsmigratiebeleid d.d. 16 maart 2007.

- Ondernemingen maken in met name opkomende en ontwikkelingslanden doelbewust misbruik van onvoldoende naleving van maatschappelijke standaarden, zoals de fundamentele arbeidsnormen.
- De arme landen worden door de globalisering verder gemarginaliseerd.
- De globalisering bevordert de uitputting van natuurlijke rijkdommen.
- De globalisering leidt tot een verlies van culturele identiteit.

.....en verwachtingen van consumenten inzake maatschappelijk verantwoord ketenbeheer.

Nederlandse ondernemingen benutten in toenemende mate de mogelijkheden om stadia van productie op een kosteneffectieve wijze in opkomende economieën te laten plaatsvinden. Bij diverse producten wordt zelfs de gehele productie aan buitenlandse toeleveranciers uitbesteed. Nederlandse consumenten profiteren hiervan in de vorm van lagere prijzen. Consumenten willen er echter ook op kunnen vertrouwen dat de aan het buitenland uitbesteede productie geen ongewenste situaties teweegbrengt, bijvoorbeeld in de vorm van kinderarbeid, mensenrechtenschendingen of ernstige milieuschade, en dat deze productie bijdraagt aan duurzame ontwikkeling. Een aantal sectoren spant zich ervoor in om consumenten dergelijke garanties te bieden. Daarvoor zijn, al dan niet in samenwerking met maatschappelijke organisaties, gedragsregels afgesproken. Inhoud geven aan ketenverantwoordelijkheid blijft niettemin een complexe materie, mede als gevolg van de steeds verdere opdeling van productieprocessen over afzonderlijke ondernemingen. Een bijzonder vraagstuk betreft het toezicht op de naleving van afspraken die Nederlandse ondernemingen met buitenlandse toeleveranciers hebben gemaakt over productieomstandigheden, zeker indien die toeleveranciers weer onderaannemers inschakelen. Bovendien zijn er uiteenlopende opvattingen over de vraag tot hoever in de keten de verantwoordelijkheid zou moeten gaan.

Met maatschappelijk verantwoord ketenbeheer zijn door Nederlandse ondernemingen inmiddels de nodige ervaringen opgedaan die als bron kunnen dienen voor *best practices*, voorbeelden waarmee andere bedrijven aan de slag kunnen gaan¹⁵.

Overheid en bedrijfsleven nemen zorgen en kritiek ter harte¹⁶,.....

De hierboven – al dan niet terecht – met de globalisering samenhangende zorgen en kritiek geven aanleiding tot een roep om actie van de overheid en het bedrijfsleven. Als belangrijkste verantwoordelijken voor ‘het speelveld van open markten en het spel van de globalisering’ spannen

¹⁵ Recente studies die nader inzicht bieden in vraagstukken op het gebied van maatschappelijk verantwoord ketenbeheer, zijn te vinden op de OECD-site onder TD/TC/WP(2006)17/FINAL en TD/TC/WP(2006)17/ANN/FINAL (CSR and Trade: Informing Consumers about Social and Environmental Conditions of Globalised Production, Part I and II)

¹⁶ Zie ook Coalitieakkoord tussen de Tweede Kamerfracties van CDA, PvdA en ChristenUnie, 7 februari 2007, P. 4: “Tegelijkertijd vragen mensen zich af of die (welvaarts) ontwikkeling zich zal voortzetten. Ze twijfelen of hun kinderen en kleinkinderen het beter zullen hebben dan zijzelf. Ook is duidelijk dat niet iedereen van de groei profiteert. Er zijn mensen die achterblijven, niet meedoen of kunnen meedoen in de maatschappij”.

P. 6: “Nederland kan een belangrijke rol spelen bij het bevorderen van ontwikkelingen ten goede in de wereld. Voorwaarde is dat overheid, burgers en bedrijven zich actief, constructief en open opstellen. Daarbij moet aandacht zijn voor degenen die door de internationalisering vrezen voor verlies van hun vertrouwde omgeving”.

P. 8: “Het gevaar dreigt dat ieder land produceert tegen de laagste economische kosten en zijn aanslag op het milieu en natuurlijke hulpbronnen afwentelt op de wereld en op toekomstige generaties. Een deel van de verantwoordelijkheid ligt bij mensen zelf. Zij kunnen in hun eigen leven kiezen voor bewust consumeren. Maar het is evident dat er ook een taak ligt voor het bedrijfsleven – onder andere door maatschappelijk verantwoord ondernemen – de overheid en internationale verbanden”.

overheid en het bedrijfsleven zich in om reële zorgen en kritiek rond de globalisering te ondervangen. Van de kant van de overheid dragen hiertoe o.a. bij: beleid op het gebied van activerende arbeidsmarktmaatregelen, acquisitie van buitenlandse bedrijven, bevordering van maatschappelijk verantwoord ondernemen, energiebesparing, innovatie, (internationaal) ondernemerschap, onderwijs, ontwikkelingssamenwerking en versterking van regionale economische structuur. Ook spant de Nederlandse overheid er zich voor in dat de ontwikkelingslanden baat zullen hebben bij verdere liberalisering, zoals in het kader van de Doha-ronde, en zij dringt bij buitenlandse overheden aan op implementatie van internationaal overeengekomen regelgeving, zoals in het kader van EU, OESO, ILO en WTO, die randvoorwaarden stellen aan het ondernemen.

Bij inspanningen van het bedrijfsleven gaat het o.a. om sociale plannen bij reorganisaties, maatschappelijk verantwoord ondernemen en samenwerking met de overheid, bijvoorbeeld op het vlak van het beroepsonderwijs en ontwikkelingssamenwerking.

.....maar meer inzicht in risicofactoren voor het draagvlak voor open markten is nodig, Desondanks is blijvende steun in de maatschappij voor open markten geen uitgemaakte zaak. Het is namelijk moeilijk te voorzien hoe deze steun zich zal ontwikkelen in het licht van verdere aanpassingen die de globalisering van onze economie en samenleving zal blijven vragen. Kort gezegd, zou de steun voor open markten kunnen afkalven, indien in brede kring:

- een ongunstig beeld zou ontstaan rond het globaliseringsproces en de verdere internationalisering van onze economie;
- het aanpassingsvermogen richting een kenniseconomie en de internationale slagkracht van onze economie in twijfel zou worden getrokken;
- de juiste nationale en internationale antwoorden op ongunstige effecten die in de maatschappij worden toegeschreven aan de globalisering, zouden worden gemist.

Het is echter onvoldoende duidelijk hoe met deze risicofactoren moet worden omgegaan. Daarvoor is een dieper inzicht gewenst. Het is omwille van het behoud van voldoende draagvlak voor open markten dat het kabinet de SER om advies vraagt. Daarin zou de SER, onder meer op basis van ervaringen in het bedrijfsleven, aan de orde kunnen laten komen:

1. Of de beeldvorming in de maatschappij rond het globaliseringsproces en de wenselijkheid van open markten contrasteert met de feitelijke betekenis van het globaliseringsproces en van open markten voor de Nederlandse economie en samenleving?
2. Welke aantoonbaar gunstige effecten het globaliseringsproces heeft voor de Nederlandse economie en samenleving?
3. Hoe Nederlandse ondernemers, werknemers en samenleving meer voordelen zouden kunnen halen uit de globalisering?
4. Met welke aantoonbare ongunstige effecten de Nederlandse ondernemingen en Nederlandse samenleving door de globalisering worden geconfronteerd?
5. Wat de verschillende *stakeholders* van de Nederlandse ondernemingen aan een passend antwoord op die ongunstige effecten hebben gegeven dan wel zouden kunnen geven?
6. Of de invloed van werknemers op besluitvormingsprocessen binnen ondernemingen in Nederland substantieel gevolg ondervindt van de toenemende betekenis van internationale fusies en/of overnames? En zo ja, hoe daarop eventueel zou moeten worden gereageerd?
7. In hoeverre Nederlandse ondernemingen verantwoordelijkheid kunnen en/of moeten nemen voor de maatschappelijke effecten van productie door bedrijven in het buitenland waarmee zij in productie- en handelsketens verbonden zijn, alsmede welke *best practices* inmiddels op dit terrein zijn ontwikkeld?
8. Of er rond één of meerdere van de voorgaande vraagstukken een (grotere) rol voor de overheid is weggelegd in Nederland? En zo ja, wat dan van de overheid wordt verwacht?

9. Of voor de Nederlandse overheid en/of het Nederlandse bedrijfsleven een rol wordt gezien om langs de weg van de Europese Unie en andere internationale organisaties het globaliseringsproces als zodanig positief te beïnvloeden? En zo ja, wat is de inhoud van die rol(len)?

.....om in samenspraak met de maatschappij beter te kunnen reageren.

Het SER advies zal het inhoudelijke debat over de globalisering en de wenselijkheid van open markten ten goede komen doordat het een gezaghebbende visie zal bieden op de betekenis en gevolgen van de globalisering. Daarnaast zal het advies kunnen leiden tot aanvullende maatregelen van overheid en bedrijfsleven met als beoogd resultaat een positiever oordeel in de samenleving over de globalisering.

EZ/BEB/ASP/16 april 2007